

ефективности, организационных форм, методов и приемов психологической помощи. Установлено, что лица, избирающие бедность как стиль жизни, признают необходимость психологической помощи для себя. Однако подобное признание носит скорее экстернальный характер: они охотно перекладывают ответственность за собственное поведение на других людей. Данные лица в большей степени ориентируются на избавление от отрицательных черт, нежели развитие положительных. От окружения в первую очередь ожидают помощи в преодолении страхов и неуверенности и повышении самооценки. Осознание таких особенностей усиливает у них соответствующие ожидания. В отличие от более эффективных лиц, они мало интересуются положительным опытом других людей по достижению успеха и возможностями его использования в собственной жизнедеятельности. Предпочитают же малопродуктивное общение с носителями проблем, подобных их собственным.

Ключевые слова: культура бедности, бедность как стиль жизни, повышение самоэффективности, преодоление страхов и неуверенности, повышение самооценки, положительные примеры достижения успеха, обмен жизненным опытом

Vasiutynskiy V. O. Goals and ways of psychological help to the people with a poverty as a lifestyle

In the process of questioning 296 students, we correlated the levels of psychological inclination to poverty and its awareness, choice of the aims of increasing self-efficacy, the organizational forms, the methods, and the ways of psychological help. It is established that the respondents who chose poverty as a lifestyle acknowledge the necessity of psychological help to them. However, such acknowledgment is rather external: they gladly shift responsibility for their own behaviour to some other people. These respondents are mostly oriented at getting out of their negative traits than at the developing the positive ones. They expect the people around them to help them overcome their fears and uncertainty and increase self-appraisal. An awareness of such features strengthens such expectations. Unlike more effective people the respondents show a little interest in other people's positive experience of achieving success and possibilities of using it in their own life activity. They prefer non-productive communication with people who have the similar problems.

Key words: culture of poverty, poverty as a lifestyle, increasing self-efficacy, overcoming fears and uncertainty, increasing self-appraisal, positive examples of achievement of success, exchanging life knowledge.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ І ОПТИМІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСІБ З НИЗЬКИМ ЕКОНОМІЧНИМ СТАТУСОМ

Т. І. Блавіна, м. Київ

Розглядаються питання дослідження і можливості коригування правового самовизначення осіб з низьким економічним статусом. Виявлено взаємозв'язок між особливостями правового самовизначення і рівнем психологічного тяжіння до бідності. Визначено соціально-психологічні напрями та діагностико-корекційні засоби оптимізації правового самовизначення.

ння, формування нормативних правових поглядів, моральних та етичних цінностей в осіб з низьким економічним статусом. З'ясовано, що правове самовизначення здійснюється в процесі формування когнітивного, афективного і поведінкового компонентів правосвідомості. Запропоновано комплекс соціально-психологічних діагностико-корекційних методів і методик, який забезпечує формування адекватних атигюдів щодо закону в соціальній страті бідних, збагачення ресурсів та зростання їхньої частки в структурі саморегулювання особи (ідеться про планування, моделювання, програмування, оцінювання результатів), розвиток здатності самостійно та гнучко приймати рішення щодо вибору поведінки з огляду на правові або моральні вимоги. За такі вимоги визначено відповідальність, сумлінність, стійкість моральних принципів, ресурсне ставлення до ситуації, що передбачає використання актуальних умов як засобу її оптимізації.

Ключові слова: правосвідомість, правове самовизначення, морально-етичні цінності та правові норми, соціально-економічний статус, бідність як стиль життя.

Проблема. Розвиток правосвідомості особи, її правове самовизначення зумовлені не лише соціально-економічним та соціально-політичним контекстом, а й станом і змінами в правовій сфері сучасного суспільства. Сучасні зміни безпосередньо позначаються на правовому житті соціуму та виявляються в певному знеціненні правових і морально-етичних норм. Соціально адекватна, законслухняна поведінка особи в соціумі можлива в разі досягнення нею належного рівня моральної і правової свідомості. Моральна свідомість постає як внутрішня спонука, коли йдеться про визначення правової позиції особи (тобто яку поведінку їй слід обрати – правомірну чи неправомірну).

Масове поширення лібералізованих морально-правових орієнтацій, послаблення етичних норм, руйнування попередніх моральних настановлень призводить до того, що сучасній молоді доводиться формувати свої нормативні правові погляди, моральні та етичні цінності в умовах майже всеохопної вседозволеності [1, с. 88]. Це спричинюється до кризи правосвідомості, яка виявляється у невизнанні правових норм та санкцій. Суб'єкти нібито й правослухняної поведінки, з одного боку, піддають сумніву здатність закону захистити їхні права і свободи або не вірять у його справедливість, а з другого – не володіють достатнім арсеналом знань, переконань, цінностей та соціально-психологічних ресурсів для подолання згаданої кризи.

Особливо гостро ці суперечності виявляються в осіб з дефіцитом економічних ресурсів та низьким економічним статусом [2], котрі належать до субкультур невдоволеності, для яких ключовим є суб'єктивне відчуття позбавленості (обмеженості в різних сферах буття) [3]. Цих осіб відносять до носіїв стилю життя бідних, які мають високі та вищі за середні показники психологічного тяжіння до бідності [4]. Саме вони найбільш безпорадні, коли йдеться про пошук та використання соціально-

психологічних ресурсів долання суперечностей, стану невизначеності, власної соціальної необлаштованості.

Проблема успішної соціалізації особи, її інтеграції в соціальний простір потребує наукового осмислення питань правового самовизначення осіб, які або об'єктивно мають незадовільне матеріальне становище, або суб'єктивно невдоволені власним економічним статусом, для яких майбутнє постає в очікуванні непоправного стану бідності.

Мета статті: визначити соціально-психологічні напрями та діагностико-корекційні засоби оптимізації правового самовизначення, формування нормативних правових поглядів, моральних та етичних цінностей в осіб з низьким економічним статусом.

Поняття “бідність” характеризує неоднозначне, багатоаспектне явище, пов’язане з економічною депривацією, включаючи характеристики матеріальних ресурсів і все те, що визначає якість життя. Носіям бідності як стилю життя притаманне переважання таких настановлень, як беспорядність, залежність, приниженість, що пов’язано з низькою мотивацією до праці і досягнень, а також небажання виходити за межі сьогоденного дня, послаблена мотивація до планування [2; 5; 6].

Бідні не поділяють загальноприйнятих суспільних цінностей і навіть якщо усвідомлюють їх, то не діють відповідно до них, а тому тільки подолання фізичної бідності може бути недостатньо для подолання культури бідності. С. С. Ярошенко зазначає, що не кожен, кого за статистичними ознаками прийнято відносити до бідних, поділяє цінності цієї субкультури, тому що певною частиною осіб низький матеріальний статус сприймається лише як тимчасовий або ж він не відіграє визначальної ролі в ціннісному світі особи [7].

Правове самовизначення забезпечує засвоєння певних цінностей, які стають основою стійкої моральної позиції людини в житті, стимулом до правомірної поведінки, моделювання та визначення норм і правил соціально бажаної поведінки. Тож соціальних психологів цікавлять насамперед питання, яким чином і за яких умов здійснюється процес правового самовизначення, як і чому виникають порушення правової соціалізації, ціннісних орієнтацій, моральної мотивації, системи регуляції стилю поведінки в осіб із дефіцитом економічних ресурсів [8].

Наше дослідження мало виявити взаємозв’язок між особливостями правового самовизначення, ставленням до соціальних і правових норм та етичних вимог, з одного боку, і рівнем психологічного тяжіння до бідності – з другого. Методами дослідження на різних етапах стали: теоретичний аналіз, опитування, контент-аналіз, інформування, соціально-психологічний тренінг, організаційно-ділова гра, або ігрове моделювання, систематизація та узагальнення отриманих даних. Було опитано 247 осіб віком від 18 до 45 років, мешканців м. Києва та Київської області. У виборці дещо переважали жінки (53,4%). Опитуваним було запропоновано

попрацювати з анкетною. Вона базувалася на соціально-психологічних методах і методах, спрямованих на вивчення атитюдів щодо дотримання законів у соціальній страті бідних та вимірювання ресурсів у структурі саморегулювання особи. Серед використаного інструментарію – “Шкала сумлінності” В. В. Мельникова, Л. Т. Ямпольського (для визначення ступеня поваги до соціальних норм та етичних вимог, як то відповідальність, сумлінність, стійкість моральних принципів); опитувальник В. І. Моросанової “Стиль саморегуляції поведінки” (дослідження різних аспектів індивідуальної саморегуляції), а також питальник “Психологічне тяжіння до бідності” (ПТБ) В. О. Васютинського, за яким респондентів було поділено на групи з низьким, середнім та високим рівнем такого тяжіння. Додатково було визначено об’єктивний критерій економічного показника за рівнем доходу на одного члена сім’ї.

Отже, за показниками об’єктивного і суб’єктивного критеріїв бідності досліджувані розподілилися на три групи. Отримані дані в основному підтверджують тісний зв’язок між об’єктивними показниками дефіциту економічного ресурсу, низького матеріального забезпечення та психологічного тяжіння до бідності осіб, що обирають бідність за стиль життя (табл.).

Таблиця

Розподіл показників за об’єктивним і суб’єктивним критеріями бідності, у %

Критерій бідності	Групи досліджуваних з різним рівнем доходу		
	із низьким (до 1000 грн) і нижчим від середнього (до 2000 грн)	із середнім (до 3000 грн)	із вищим від середнього (до 4000 грн) і високим (понад 4000 грн)
рівень доходу	43,7	24,6	31,7
переважно високий ПТБ	63,9	16,7	19,4
переважно низький ПТБ	15,1	20,8	62,1

Видається дещо дивним те, що 19,4% осіб, маючи певний рівень достатку, теж обирають стиль життя бідних. Прикриваючись невдоволеністю і почуттям позбавленості, вони почуваються комфортніше у своєму екстернальному пошуку підтримки, співчуття, покладання відповідальності на інших, опори на них, загальної недовіри і тривоги. Отже, суб’єктивна оцінка свого економічного статусу не завжди збігається з його реальними показниками.

За результатами факторного аналізу отриманих даних було виокремлено п’ять факторів (“відповідальність”, “контроль”, “довіра – тривога”, “альтруїзм–егоїзм”, “справедливість”), у змістовій характеристиці яких також постають ті ж самі характеристики в аспекті права, моралі, справедливості, саморегуляції, сумлінності осіб, що обирають стиль життя бідних.

Перший однополюсний фактор – “відповідальність” – був репрезентований такими індикаторами: “Я часто працюю над тим, щоб контролювати те, що діється навколо мене” (0,621); “Мені подобається ставити перед собою реальні завдання і виконувати їх” (0,546); “Я докладаю всіх зусиль, щоб покращити показники своєї роботи (навчання), на відміну від того, що було раніше” (0,522); “Мені подобається брати на себе відповідальність” (0,374). Найбільше значення вияву першого фактору було зафіксовано в групі з рівнем доходу між “до 3000 грн” і “понад 3000 грн” ($p \leq 0,1$). Найменше він проявився в групах з низьким і високим рівнями доходу. Інших показників, які б об’єднували ці соціальні категорії, не виявлено.

Другий фактор дістав назву “контроль”. Він представлений такими висловами: “Я часто працюю над тим, щоб контролювати те, що діється навколо мене” (0,372); “Я відверто критикую людей та очікую від них того ж самого” (0,746); “Якщо я незадоволений тим, як поводить ся мій знайомий, то звичайно прямо говорю йому на це” (0,604). Значущих розбіжностей у значеннях вияву цього фактору серед досліджуваних груп не зафіксовано.

Третій біполярний фактор “довіра – тривога” охоплював такі твердження: “Після зустрічі з новою людиною мене звичайно мало турбує, чи правильно я поведівся” (-0,435); “Люди не завжди чесно поводяться з іншими людьми” (0,693); “Я хочу знати, наскільки насправді добре я виконав те чи те завдання” (0,580). Виражена тривога та очікування оцінного судження приблизно однаково турбують людину незалежно від достатку, принаймні у групах досліджуваних. Відмінностей у вияві в групах не виявлено.

Четвертий біполярний фактор – “справедливість” – представлений такими твердженнями: “Стороннім людям не слід втручатися в конфлікт між двома людьми” (0,700); “Я завжди вибачав усе батькам, навіть якщо вони були не праві” (0,688); “Батьки ставляться до своїх дітей справедливо” (0,670). Виявлено значущі відмінності в значеннях вияву четвертого фактору за рівнем доходу між “до 1000 грн” і “понад 3000 грн” ($p \leq 0,1$), між “до 2000 грн” і “понад 3000 грн” ($p \leq 0,05$). Що менший дохід, то більш важливою видається справедливість.

П’ятий двополюсний фактор також не мав відмінностей у значеннях вияву в різних групах. Він дістав назву “альтруїзм – егоїзм”. До нього увійшли такі індикатори: “Іноді я люблю позлословити про людей, які мене оточують” (0,607); “Буває, що я вигадую вагому причину, щоб виправдати себе” (0,668); “Я впевнений, що найбільша цінність – життя для інших людей” (-0,584).

За результатами дослідження було визначено також особливості саморегуляції поведінки осіб з дефіцитом матеріальних ресурсів і з високим або вищим від середнього рівнем психологічного тяжіння до бідності. Для більшості представників цієї групи (54,3%) характерні низькі показники рівня саморегуляції, що свідчить про такі їхні риси, як конформ-

ність, схильність до маніпулювання, знижена здатність до рефлексії, порушення термінів діяльності. Разом з тим вони підприємливі, досить ініціативні у спілкуванні, здатні до розгорнутого оцінювання ситуації. І навпаки, особам із середнім та вищим від середнього рівнем достатку і низьким або нижчим від середнього рівнем психологічного тяжіння до бідності (61,8%) притаманні здатність до планування і постановки цілей, дотримання термінів виконання завдань, енергійність, психологічна гнучкість, уміння швидко переходити до іншого виду діяльності, інноваційність. За шкалою совісності, яка застосовується для визначення ступеня поваги до соціальних норм та етичних вимог, більш “совісними” виявились особи з найменшим достатком (рівень доходу на одну людину менше ніж 1000 грн) – у них показник совісності становив 62,5%, тоді як в осіб з доходом понад 4000 грн він був лише 50,1%.

На основі отриманих результатів та попереднього аналізу наукових джерел було визначено низку способів позитивного соціально-психологічного впливу на розвиток правосвідомості та певних заходів, спрямованих на формування правової соціалізації. По-перше, ідеться про питання *дотримання прав людини*, що охоплює загалом три аспекти: 1) *забезпечення* (права, які дають особі доступ до певних благ або послуг: освіти, охорони здоров'я, догляду тощо); 2) *захист* (право на захист від злочинних нападів, насильства, експлуатації); 3) *участь* (право бути залученим до процесу прийняття рішень, право діяти за певних обставин). Дослідження показало, що особам з високим або вищим від середнього рівнями психологічного тяжіння до бідності (ПТБ) притаманне переважно прагнення до прав забезпечення і захисту. Натомість особи з низьким рівнем тяжіння до бідності як суб'єктивним показником незалежно від їхнього реального економічного статусу виявились менш безпорадними. Їм, зокрема, притаманне прагнення до прав участі, залучення до процесу прийняття рішень щодо змін у правовій системі.

По-друге, важливим напрямом формувального впливу є *правова деформація*. Особи з об'єктивним дефіцитом економічних ресурсів і суб'єктивним психологічним тяжінням до бідності часто-густо відмовляються визнавати цінності права (правовий негативізм), некритично ставляться до вимог закону (правовий інфантилізм), активно не сприймають норми права (правовий нігілізм). За результатами дослідження цій категорії осіб більшою мірою притаманне нігілістичне, песимістичне, ідеалістичне, раціональне ставлення до вимог закону і правових норм. Однією з форм правової деформації є корупція, коли чинником стратифікації суспільства визнається статус людини за ознакою її службової посади як можливість доступу до ресурсів. Парадоксально, що особам із групи з високим рівнем психологічного тяжіння до бідності притаманна певна толерантність у ставленні до цього явища.

По-третє, необхідний позитивний соціально-психологічний вплив за напрямом *правові норми та санкції* (обов'язки, які особа свідомо бере

на себе). Ідеться про визнання функції закону (покарання, підтримка основ державності, поліпшення життя людей тощо), про атитюди щодо закону і моральних норм, ставлення до них.

Передумовою подолання деформації правосвідомості, зламу переконань, настановлень, стереотипів, що раніше склалися у свідомості і поведінці особи, має бути не лише зміна умов і можливостей економічних досягнень, а й використання інших власних ресурсів більшості представників соціуму. Ще одним ресурсом має стати корекційний комплекс соціально-психологічних методів і методик, який забезпечує *формування* адекватних атитюдів щодо закону в соціальній страті бідних; *збагачення* ресурсів та збільшення їхньої частки в структурі саморегулювання особи з погляду планування, моделювання, програмування, оцінювання результатів; *розвиток* здатності самостійно та гнучко приймати рішення щодо вибору поведінки або за вимогами закону, або за моральними нормами, які не завжди збігаються; *визначення* ступеня поваги до соціальних норм та етичних вимог, які передбачають відповідальність, сумлінність, стійкість моральних принципів, ресурсне *ставлення* до ситуації, що дає змогу використовувати актуальні умови як засоби її оптимізації.

Результатом комплексного впливу засобів та заходів має стати досягнення вищого рівня правової соціалізації особистості – а це звична правослухняна поведінка як стійка особливість особистості, коли норми права підтримуються не через страх покарання, а через моральну потребу вчиняти правомірно. Згідно з визначеними завданнями було розроблено соціально-психологічний тренінг і процедуру ігрового моделювання, опис яких, утім, потребує окремої публікації. Апробація комплексу корекційного впливу показала ефективність та доцільність його подальшого удосконалення та використання в корекційній роботі з категорією осіб з низьким економічним статусом, а також у навчально-виховному процесі для оптимізації правового самовизначення сучасних школярів. Застосування коригувальних заходів оптимізації правової свідомості осіб з низьким економічним статусом, таких як консультування, інформування, соціально-психологічний тренінг, організаційно-ділова гра, або ігрове моделювання, тощо, допомагає усвідомити в процесі самовизначення сутність правових норм суспільства, правових явищ та уявлень (когнітивний компонент); сприяє формуванню адекватних почуттів, що відображають ставлення людей, соціальних спільнот до реальної або бажаної правової реальності, до поведінки людей у правовій сфері (афективний компонент); забезпечує розроблення та реалізацію програми цілеспрямованої правослухняної діяльності (поведінковий компонент).

Висновки. Правове самовизначення відбувається в процесі формування когнітивного, афективного і поведінкового компонентів правосвідомості. Існує тісний взаємозв'язок між особливостями правового самовизначення, ставленням до соціальних і правових норм та етичних вимог і рівнем психологічного тяжіння до бідності. Комплекс соціально-

психологічних методів (консультування, інформування, соціально-психологічний тренінг, організаційно-ділова гра, або ігрове моделювання) забезпечує формування адекватних атипюдів щодо закону в соціальній страті бідних; збагачення ресурсів та зростання їхньої частки в структурі саморегулювання особи з погляду планування, моделювання, програмування, оцінювання результатів; вироблення здатності самостійно та гнучко приймати рішення щодо вибору поведінки (або за вимогами закону, або за моральними нормами, які не завжди збігаються); визначення ступеня поваги до соціальних норм та етичних вимог, як то відповідальність, сумлінність, стійкість моральних принципів, ресурсне ставлення до ситуації, що передбачає використання актуальних умов як засобу її оптимізації.

Література

1. Давыдова Н. М. Депривационный подход в оценках бедности / Н. М. Давыдова // Социологические исследования. – 2003. – № 6. – С. 88–96.
2. Муздыбаев К. Переживание бедности как социальной неудачи: атрибуция ответственности, стратегии совладания и индикаторы депривации / К. Муздыбаев // Социологический журнал. – 2001. – №1. – С. 5–32
3. Калина Н. Ф. Лики ментальности и поле политики : монография / Н. Ф. Калина, Е. В. Черный, А. Д. Шоркин. – К. : Агротромвидав України, 1999. – 184 с.
4. Васютинський В. О. Стиль життя як соціально-психологічна характеристика культури бідності / В. О. Васютинський // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей. – К.; Міленіум, 2012. – Вип. 30 (33). – С. 19–32.
5. Сычева В. С. Бедность и ее измерение / В. С. Сычева // Социология: методология, методы и математическое моделирование. – 2002. – №14. – С. 176–188.
6. Ярошенко С. С. Синдром бедности / С. С. Ярошенко // Социологический журнал. – 1994. – №2. – С. 43–50.
7. Ярошенко С. С. Четыре социологических объяснения бедности (Опыт анализа зарубежной литературы) / С. С. Ярошенко // Социологические исследования. – 2006. – №7. – С. 34–42.
8. Гулевич О. А. Правосознание и правовая социализация. Аналитический обзор / О. А. Гулевич, Е. О. Голыничик. – М. : Междунар. об-во им. Л. С. Выготского, 2003. – 270 с.

Reference

1. Davydova, N. M. (2003). Deprivatsionnyi podhod v otsenках bednosti [Deprivational approach in poverty evaluation]. *Sotsiologicheskie issledovaniya* [Sociological Researches], 6, 88–96 (rus).
2. Muzdybaev, K. (2000). Perezhivanie bednosti kak sotsialnoy neudachi: atributsiya otvetstvennosti, strategii sovladaniya i indikatory depriacii [Experience of poverty as social loss: responsibility attribution, coping strategies and deprivation markers]. *Sotsiologicheskii zhurnal*. [Sociological journal], 1, 5–32 (rus).
3. Kalina, N. F. Chernyy E. V. and Shorkin A. D. (1999) *Liki mentalnosti i pole politiki* [Faces of mentality and field of policy]. – Kyiv: Agropromvydav Ukraine (rus).
4. Vasiutynskiy, V. O. (2012). Styl zhyttia yak sotsialno-psykholohichna kharakterystyka kultury bidnosti [Lifestyle as a social and psychological characteristic

- of the culture of poverty]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykhologii* [Scientific Studies in Social and Political Psychology], 30 (33), 19–32 (ukr).
5. Sycheva, V. S. (2002). Bednost i ee izmerenie [Poverty and its measuring]. *Sotsiologiya: metodologiya, metody i matematicheskoe modelirovanie* [Sociology: Methodology, Methods, and Mathematical Modeling], 14, 176–188 (rus).
 6. Yaroshenko, S. S. (1994). Sindrom bednosti [Poverty syndrome]. *Sotsiologicheskii zhurnal* [Sociological Journal], 2, 43–50 (rus).
 7. Yaroshenko, S. S. (2006). Chetyre sotsiologicheskikh obyasneniya bednosti (Opyt analiza zarubezhnoy literatury) [Four sociological poverty explanations (Experience of analysis of foreign references)]. *Sotsiologicheskie issledovaniya*. [Sociological Researches], 7, 34–42 (rus).
 8. Gulevich, O. A. and Golychnik E. O. (2003). Pravosoznanie i pravovaya sotsializatsiya. Analiticheskiy obzor [Sense of justice and legal socialisation. State of the art review]. Moscow: International society of the name of L. S. Vygotskiy (rus).

Белаваина Т. И. Психологические вопросы изучения и оптимизации правового самоопределения лиц с низким экономическим статусом

Рассматриваются вопросы исследования и возможностей коррекции правового самоопределения лиц с низким экономическим статусом. Установлена взаимосвязь между особенностями правового самоопределения и уровнем психологического тяготения к бедности. Определены социально-психологические направления и диагностико-коррекционные средства оптимизации правового самоопределения, формирования нормативных правовых взглядов, моральных и этических ценностей у лиц с низким экономическим статусом. Выяснено, что правовое самоопределение осуществляется в процессе формирования когнитивного, аффективного и поведенческого компонентов правосознания. Предложен комплекс социально-психологических диагностико-коррекционных методов и методик, обеспечивающий формирование адекватных аттитудов относительно закона в социальной страте бедных, обогащение ресурсов и возрастание их доли в структуре саморегулирования личности (речь идет о планировании, моделировании, программировании, оценке результатов), развитие способности самостоятельно и гибко принимать решения относительно выбора поведения согласно правовым или моральным требованиям. В качестве таких требований определены ответственность, совесть, стойкость моральных принципов, ресурсное отношение к ситуации, что предусматривает использование актуальных условий как способа ее оптимизации.

Ключевые слова: правосознание, правовое самоопределение, морально-этические ценности и правовые нормы, социально-экономический статус, бедность как стиль жизни.

Belavina T. I. Psychological questions of the study and correction capabilities of the legal identity of persons with low economic status

There are considered questions of the study and correction capabilities of the legal identity of persons with low economic status. The relationship between the characteristics of the legal identity and level of psychological attraction to poverty is stated. Defined social and psychological direction and diagnostic-correction methods of optimization legal self-formation of normative legal views, moral and ethical values in individuals with low economic status. It has been established that the legal determination made in the process of forming cognition – affective and behavioral components of justice. Complex of socio-